

23 AUGUST 1944 - 1989

45 de ani de la epopeea revoluției

23 August 1944:
la chemarea
sembrului comunist,
femeia,
cu un act temerar
de voință și vitejie,
scutură dictatul
militaro-fascist,
restaurind
stăruind
și al revoluției

Ca un singur om,
armata,
forțele patriotice,
întregul popor
și-au dat
fără precupețire
jertfa de sînge,
de luptă și
muncă eroică
pentru triumful
libertății
și al dreptății

Istoria, s-a spus, n-are memorie decit pentru lucrurile esențiale, și, dintre evenimentele de răscruce care ne-au hotărît prin timp devenim, binemeritind o aleasă filă în cartea patriei, se delasează asemenea unui pisc — împlinind în înălțimile lui suverane o întreagă lucrare a secolelor și deschizind-o amplu spre viitor — actul revoluționar de la 23 August 1944, căruia îi vom celebra, în 1989, a 45-a aniversare. Acest act crucial din istoria neamului de la Dunăre și Carpați „a marcat — după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul de a fi stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și lăsa destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă“.

La 45 de ani de la revoluție și la 24 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului — eveniment similar, ca greutate și consecințe istorice, cu însuși marele act din August, căruia i-a dat noi și tefere aripi, inaugurîndu-i epoca supremelor biruințe pe toate planurile, „Epoca Nicolae Ceaușescu“ — privirea istoricului, întoarsă spre zorii de foc ai noului nostru destin, descoperă, întemeiată pe evidențe și fapte vii, pe fundamentul de nezdruncinat al documentului, noi dimensiuni și semnificații, noi și grăitoare dovezi despre covîrșitorul rol pe care l-a jucat în istoria noastră — și, prin noi, în cea a umanității — ziua de 23 August 1944.

Este ceea ce își propun să infățișeze — așezînd Augustul revoluționar românesc în contextul celui de-al doilea război mondial — paginile care urmează, atestînd, prin mărturiile vremii, excepționala însemnătate a unui eveniment despre care istoria încă va mai vorbi.

Forțele
insurecționale
neutralizează
riposta
hitleristă,
deschizând
calea
eliberării
țării

În imagine:
ofițeri
germani,
dezarmați
și luați
prizonieri
de ostașii
români
la București

moment crucial al istoriei naționale și universale

„23 August 1944 s-a dovedit a fi una din zilele decisive ale întregului război”: formula îi aparține reputatului istoric britanic John Erickson, unul dintre cei mai buni cunoscători ai principalului teatru de operații al celui de-al doilea război mondial — frontul de est. Această evaluare se sprijină pe constatarea amplelor consecințe strategico-politice ale actului revoluționar de la 23 August 1944, istoricul britanic întâlnindu-se aici cu alți cercetători străini care au văzut în catastrofa suferită de Wehrmacht în România, în vara anului 1944, un nou Stalin-grad. Analiza impactului acțiunii curajoase a României asupra desfășurării celui de-al doilea război mondial dovedește că ea a precipitat prăbușirea Germaniei hitleriste cu cel puțin 200 de zile.

Pentru a înțelege mai bine ce au însemnat aceste 200 de zile, ca și marea translație de front efectuată în decurs de două săptămâni ca urmare a revoluției române, este necesară examinarea strategiei lui Hitler în vara anului 1944, astfel cum ea se dezvăluie într-o sursă care nu a fost pînă acum valorificată în istoriografia noastră: jurnalul generalului Karl Koller, șeful de stat major al Luftwaffe, amplu utilizat și citat de publicistul englez David Irving.

La 3 iulie 1944, el consemnează discuția dintre Hitler și feldmareșalul Albert Kesselring, comandantul frontului din Italia. După ce a ascultat raportul — în tonalități sumbre — al acestuia, Hitler i-a explicat concepția strategică care trebuie să călăuzească desfășurarea operațiilor militare ale Wehrmachtului: „Führerul a răspuns amănunțit la toate acestea — notează Koller — și explică de ce noi trebuie să luptăm pentru fiecare metru pătrat de teren — deoarece pentru noi a cîștiga timp înseamnă totul,

acum. Cu cit vom ține mai mult pe inamic la periferie, cu atît va fi mai bine. Poate că soldatul de rînd sau subofițerul nu înțeleg de ce li se cere să lupte în munții Abruzzi în loc de Apenini, dar comandantul lor suprem trebuie să înțeleagă de ce și să se conformeze, deoarece interesele luptei duse de Germania transcend pe acelea ale fiecărui soldat /.../ Referindu-se la războiul aerian, Führerul subliniază din nou cit de enorm diferită ar fi situația dacă noi am mai avea superioritatea aeriană. Sintem pe punctul de a o redobîndi — cel puțin parțial — dar pentru aceasta avem nevoie de timp și nu trebuie să cedăm teren pînă atunci“.

Declarațiile făcute de Hitler lui Kesselring trebuie plasate în continuarea discuției din ziua anterioară dintre Hitler și Karl-Otto Saur, locțiitorul lui Albert Speer, ministrul armamentului. În cursul unei conversații telefonice, Saur, răspunzînd la o întrebare a lui Hitler privind producția avioanelor de vînătoare, a arătat că în iunie fuseseră fabricate 2600 aparate mono- sau bimotoare, în iulie era programată o creștere la 3000 aparate, în august la 3300, apoi, sporindu-se lunar producția cu 300 de aparate, să se ajungă la 4500 aparate în decembrie. „Aceasta — a conchis Saur — va face ca producția noastră totală de avioane să fie, în cele din urmă, de 6500 aparate, dintre care 5000 vor fi avioane de vînătoare mono- sau bimotoare“. Optimismul lui Saur nu era unul de comandă, pentru că, de la începutul anului 1942 și pînă la mijlocul anului 1944, producția de război a Germaniei hitleriste s-a triplat.

Producția de război a Germaniei naziste a atins apogeul, pe ansamblul ei, în iulie 1944 (pe ramuri specifice, apogeul a fost atins la muniții în septembrie, la arme în decembrie, la tancuri în

23 AUGUST 1944 - 1989

Actul revoluționar de la 23 August a scurtat cu 200 de zile durata războiului

În imagine: ostașii români în ofensivă, atacând poziții hitleriste lângă Ploiești

decembrie, la avioane în iulie). Așa cum subliniază și mareșalul Uniunii Sovietice, G.K. Jukov, „industria Germaniei a atins, în iulie 1944, punctul culminant al dezvoltării sale în anii războiului. Uzinele germane au produs, în prima jumătate a anului, peste 17 000 de avioane, aproape 9 000 de tancuri grele și mijlocii. Producția de oțel era de trei ori mai mare decât producția de oțel a industriei grele sovietice.“ Și sub aspect cantitativ și sub aspect calitativ, tehnica de luptă a Wehrmachtului a cunoscut progrese remarcabile în anul 1944. De la pușca automată de asalt MP 42 — cea mai bună din dotarea infanteriei germane — și gurile de foc de 128 mm K/44, 155 mm obuzier/44, prin tancurile și tunurile de asalt (Tiger II, Königstiger, Jagdpanther, Jagdtiger), pînă la avioanele cu reacție (Heinkel 162, Messerschmitt 262 A-2, Arado 234), industria de armament a Reichului a dat o tehnică de luptă de înaltă calitate. Se mai adăugau noile arme aeriene: bombe zburătoare V-1 și racheta balistică V-2, care, mai ales cea de-a doua, aveau să constituie o noutate cu mari consecințe în dezvoltarea tehnicii de luptă.

Hitler miza pe valoarea acestor produse ale industriei de război. Ceea ce îl preocupa cel mai mult în vara anului 1944 — și conversația cu feldmareșalul Kesselring o dovedește și ea — era redobîndirea controlului spațiului aerian al Reichului.

Articulația raționamentului său era următoarea: sporul cantitativ și calitativ al aviației — avioane de vînătoare și noile mijloace de bombardament V-1 și V-2 — pentru a proteja centrele vitale ale industriei de război și, respectiv, pentru a lovi din nou teritoriul britanic; la adăpostul acoperirii aeriene, creșterea masivă a producției de armament, mai ales a blindatelor; o dată refăcută înzestrarea cu armament a Wehrmachtului, acțiuni de luptă care să redea inițiativă strategică Reichului.

Dacă se are în vedere că, în cursul anului 1944, industria de război germană a produs 27 680 de tancuri și 40 593 de avioane, raționamentul dictatorului nazist nu mai apare o simplă himeră. Pentru ca el să devină o realitate, măcar pînă la ultimul său segment (reluarea inițiativei strategice), era nevoie de timp.

Timpul devenise, în vara anului 1944, miza

principală a războiului, astfel cum îl concepea atunci Hitler.

Revoluția de la 23 August 1944, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, a lovit tocmai în capitalul de timp al Germaniei naziste. Pe teritoriul românesc existau două poziții excelente de apărare îndelungată: linia Focșani-Nămoloasa-Brăila și aliniamentul Carpaților. Prima — considerată drept „una dintre cele mai puternice poziții de apărare strategică din Europa“, cea de a doua, cu evidente posibilități de a multiplica situația creată forțelor aliate de rezistență Wehrmachtului la Monte Cassino — „Verdunul Italiei“. Acțiunea României a făcut imposibilă executarea directivelor lui Hitler din 23, 26 și 29 august, care aveau drept obiectiv — primele două — să păstreze sub control linia Focșani-Nămoloasa-Brăila și ultima să organizeze rezistența pe aliniamentul Carpaților.

Prin revoluția română din august 1944, cel de-al doilea război mondial a fost astfel scurtat cu cel puțin 200 de zile; 200 de zile care reprezentau o parte esențială din cel mai prețios capital pe care miza atunci Germania hitleristă: timpul. Timpul necesar pentru a permite industriei să producă armamentul perfecționat, prezentat mai sus, într-un efort de a schimba cursul războiului. Acțiunea României s-a produs, așadar, într-un moment cînd înfringerea celui de-al treilea Reich nu era încă — după cum observatorii, comentatorii războiului au fost de acord — clară.

Actul revoluționar de la 23 August 1944 — operă a întregii națiuni române, unită sub steagul luptei pentru apărarea independenței și suveranității naționale, al luptei împotriva fascismului și înrobirii, steag înălțat de Partidul Comunist Român — a deschis un ev nou în multi-milenara istorie a poporului român și, în același timp, prin consecințele sale strategico-politice, a devenit unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial. Așa cum releva publicistul vest-german Siegfried Kogel-franz, niciodată un singur eveniment nu a provocat, într-un timp atît de scurt, pierderea unor teritorii atît de întinse și a unor efective atît de numeroase, ca aceea suferită de Germania hitleristă în urma revoluției române din august 1944.

FLORIN CONSTANTINIU

50 de ani de la declanșarea
celui de-al doilea război mondial

DRUMUL AURULUI

România ajută Polonia
invadată de hoardele hitleriste

este un bun povestitor, cu te că încearcă să dea cuvinte sfătoșenia unei imitații după pangă. Asta se simte chiar de la eput, fiindcă protocolul după e se recomandă vădește un ti- imprumutat: „Darie Costache, lui Nică și-al Saftei din satul reșesti de pe valea Racovei, din etul Vaslui”.

nd a început primul război ndial abia terminase clasele mare și n-a mai ajuns pe băne școlii decât trei ani mai târziu, 1919. După gimnaziu a urmat eul militar la Iași, apoi Școala itară de infanterie din Bucu- ti. Școala asta, zice, era pe ada Izvor, lângă stadionul EF. Făcea trei zile cursuri și zile aplicații în teren, plus alte amatori”, și i se pare că și um mai are bătăture de pe urma rșurilor istovitoare la capătul ora și-a văzut, pe umeri, tre- de sublocotenent. Apoi, pen- că așa s-a nimerit să fie, după nstrucție specială, după absol- a altor cursuri și după stagiul n citeva garnizoane a ajuns efor la Școala de jandarmi

Oradea și acolo a rămas pînă 1939, cînd evenimentele care se receau în lume făceau să nu i aibă nici o importanță dacă

este cineva sau nu este un bun povestitor. Vara trecuse într-o așteptare încordată. Va fi război sau nu va fi? — aceasta era întrebarea. „De aici înainte — spunea editorialul oficiosului guvernamental „România” din 25 august — nervii oamenilor nu vor mai putea fi nici întinși, nici suciți, nici răsuciți fără primejdia*de a-i vedea plesnind ca pe niște coarde care au vibrat prea mult”.

După „criza Danzigului”, la 1 septembrie, la ora 4,45, Germania hitleristă ataca Polonia. Era, de fapt, începutul celui de-al doilea război mondial și chiar în acea zi Nicolae Iorga înălța aceste cuvinte profetice: „Nu va învinge tehnica superioară ci inteligența conducătorilor, însuflețită de convingerea că luptă pentru dreptate și umanitate”. Iar în continuare: „orice speranță de lovituri rezeși și decisive se va sfărîma de rezistențele de care sînt capabile nu-mai popoarele care au cultul onoarei și deprinderea, de așteia ori seculară, a jertfei”. Urma intrarea în război a Angliei și Franței, în ceea ce avea să se cheme, pe frontul de vest, „războiul ciudat”, în care operațiunile militare se limitau la „activitatea locală a elementelor de contact”.

în urma Acordului polono-roman din 16 septembrie, în noaptea de 17 spre 18 septembrie și în zilele ce au urmat exodul refugiaților polonezi spre granițele României a luat aspecte dramatice. Cuvintele unui demnitar român, cu atribuțiuni administrative în nordul Moldovei: „Datori sîntem, ne obligă un elementar sentiment de umanitate, să-i primim cu bunăvoință, să-i ajutăm în aceste clipe de deznădejde și lipsă. Mă îndrept către inimile duioase ale moldovenilor, a căror ospitalitate și bunăvoință au devenit proverbiale, cerîndu-le asistența cea mai caldă pentru refugiații poloni, atunci cînd le va fi cerută de reprezentanții autorităților”.

Mărturia unui polonez: „Am găsit cantine speciale, care erau în plină funcțiune. Crucea Roșie, de îndată ce au apărut la granița primele coloane de refugiați, a organizat astfel de cantine în drumul lor, așa încît pretutindeni ni s-a dat o îngrijire care ne-a mișcat adinc. Nu e oraș pe unde am trecut și în care să nu fi găsit asemenea sprijin”. Iată o altă mărturie, aparținînd unui scriitor: „În față, pe solul românesc, ne întîmpina oameni buni, cu lapte, cu piine, cu fructe — iubire pe fețele lor

pașnice. Iar în jur, ochiul zărește un pământ fertil, copt, fața unei țări bogate și fericite care, față de cei ce și-au pierdut patria, n-au uitat totuși acea datorie creștină și cea mai înaltă dintre toate: mila. Mai mult decât grozăviile acestui război, va dăinui amintirea acelei atitudinii cavaleresti pe care poporul român a manifestat-o față de cel polon în clipa prăbușirii sale”.

Încă de la 11 septembrie, guvernul polonez înștiințase guvernul român, în mod confidențial, că ar dori să depoziteze în străinătate o mare parte din rezerva de aur a Băncii Poloniei. În acest scop, cerea aprobarea de tranzit pe teritoriul României. În aceeași zi, guvernul român își dăduse acordul. Afîind că tezaurul polonez, transportat cu un tren, părăsise portul Constanța, fiind imbarcat pe un vas britanic, ministrul Germaniei la București, Fabricius, a înmînat lui Grigore Gafencu, ministrul român de externe, un energic protest. Se considera că atitudinea românilor fusese potrivnică îndatoririlor lor de neutralitate, deoarece aurul putea înlesni polonezilor să ducă mai departe lupta împotriva Germaniei. Grigore Gafencu răspunsese că deși „guvernul român a refuzat să primească în depozit acest aur, el nu se poate opune să tranziteze aurul polonez, care e o marfă ca toate celelalte”. Mai mult, în zilele următoare noi obiecte de valoare aparținînd statului polonez au fost expediate prin România spre Occident, un astfel de transport spre Marsilia fiind efectuat cu vasul românesc „Suceava”. Și n-a rămas un secret, în cele din urmă, nici pentru Germania hitleristă că al doilea transport de aur polonez a fost depozitat chiar la Banca Națională a României. În legătură cu acest ultim transport a intrat în viltoarea evenimentelor și „fiul de țărani răzeși” Costache Darie. La granițele nordice ale țării, secretarul de stat de la Interne, Gabriel Marinescu, preluase comanda forțelor de pază din zonă. Într-acolo a plecat și Regimentul de jandarmi pedestri București, în cadrul căruia căpitanul Costache Darie fusese mobilizat și i se dăduse comanda companiei a 6-a. Cînd el s-a prezentat, la ordin, lui Gabriel Marinescu, la chestura de poliție, acela i-a vorbit despre transportul de aur polonez, i-a spus „căpitan, dumneata preiei această misiune” și i-a dat instrucțiunile necesare.

Polonezii scoseseză scaunele de la autobuzele din Varșovia și cu acele autobuze transportau aurul. Lîngă fiecare șofer se afla un de-

legat polonez, funcționar superior de bancă, iar în fiecare autobuz erau cîte 4 finanți, oameni din poliția băncii. Lîngă fiecare delegat, Costache Darie a instalat cîte un subofiter cu pistol automat, iar pe cei 4 finanți polonezi dintr-un autobuz i-a dublat cu cîte 4 jandarmi înarmați. În acest fel, convoiul a pornit la drum spre Suceava. Și dacă Darie Costache își aduce bine aminte, convoiul era alcătuit din 60 de autobuze, plus o mașină de intervenție, plus trei automobile. La acestea se adăugau încă două autobuze care transportau jandarmi. Cînd convoiul se oprea, aceștia din urmă făceau imediat cordon și nimeni nu mai putea să intre sau să iasă din cerc. Pe ruta Fălticeni-Roman, convoiul a ajuns la Bacău. Aici, își amintește Costache Darie, a văzut patru legionari împușcați. Începuseră represaliile. Pentru că legionarii, „cui-bul de vipere crescut la sînul Țării Românești” — cum scria un ziarist în acele zile — îl asasinaseră la 21 septembrie pe primul ministru al României, Armand Călinescu. Se găsise „mîină românească ridicată pentru a ucide ordinea românească, pentru a lovi pe la spate în sfetnicul ordinei lăuntrice și al apărării naționale”. În acele împrejurări, cînd la granițele de nord ale țării se petreceau evenimente dramatice, cînd unguirii maseră 250 000 de soldați la granița românească și cînd, în general, situația impunea redistribuirea forțelor armate și dispunerea marilor unități într-un sistem de apărare circular, asasinarea liderului politic român apărea ca o „faptă nemernică”, avînd „caracterul unei clasice trădări de neam”. În astfel de împrejurări, Costache Darie avea o misiune de îndeplinit și a îndeplinit-o. Prin Focșani, Rîmnicu Sărat, Buzău, a ajuns cu convoiul lui la Ploiești. Acolo a primit ordin să dirijeze convoiul în pădurea Băneasa. Cu măsuri speciale de siguranță, autobuzele au fost îndreptate, pe rînd, spre Banca Națională. Operațiunea aceasta s-a desfășurat noaptea. Coletele erau așezate în boxe, apoi venea rîndul meseriașilor să închidă boxele cu ziduri. S-a lucrat bine, zice Costache Darie, și siguranța cu care rostește aceste cuvinte le face să pară mai pline de înțeles decît de obicei.

La sfîrșit, cîțiva delegați polonezi, în frunte cu șeful lor, Henryk Mikolajczyk, i-au invitat pe Costache Darie și pe secundul acestuia, un locotenent pe nume Mărușescu, la o masă la „Continental”. Polonezii au insistat ca meniul să fie comandat de români. Iar aceștia nu s-au complicat. Au cerut mămă-

ligă și pastrămă de gîscă. Pastrama aceea, își amintește Costache Darie, era foarte bună, „se făcea rouă în gură”. Polonezilor trebuie să le fi plăcut la fel de mult, pentru că au repetat, cu toții, comanda, cu mămăligă cu tot. În orice caz, ieșind din restaurantul hotelului „Continental”, Costache Darie ieșea și de pe scena unde se produc acțiuni de natura celor care rămîn în istorie.

În pofida presiunilor care au urmat, a argumentelor privind „drepturile Germaniei” ca stat invingător în războiul cu Polonia, românii au păstrat intact depozitul de aur polonez. Mai tîrziu, la 17 septembrie 1947, reprezentanții celor două bănci, Alexandru Jemăneanu și Aristide Constantinescu, de o parte, iar de cealaltă parte Henryk Mikolajczyk și Wacław Polkowski, încheiau procesul verbal de predare-primire, în cuprinsul căruia se arăta: „Bank Polski declară că nu are de formulat nici o pretenție de nici un fel referitoare la acest depozit față de Banca Națională a României”.

În 1968, Costache Darie a citit în „Magazin istoric” un articol despre transportul de aur polonez. A scris revistei. I s-a răspuns imediat și i s-au cerut detalii suplimentare. Și abia după ce a dat și aceste detalii a considerat că misiunea lui a fost îndeplinită în întregime. Iar după aceea, locotenent-colonelul în rezervă Costache Darie a putut să se dedice, ca pensionar, și pasiunii lui pentru horticultură, găsind un teren prielnic acestei pasiuni la C.A.P. Ciurea, lîngă Iași, unde pe 2 hectare de seră se cultivă flori. Vreme îndelungată, pînă a împlinit 80 de ani, a lucrat acolo cu o plăcere reînnoită ori de cîte ori se abătea pe la magazinul de prezentare și desfacere al cooperativei și vedea bucuria în ochii celor ce cumpără flori. Dacă viața oricărui om este și ea, la urma urmei, o misiune, a ști să te bucuri de bucuria altuia rămîne o cale, la îndemina fiecăruia, de-a ști că ți-ai făcut datoria

D. CONSTANTINESCU

Almanah flacăra

19

89

M. Eminescu

■ DIN CUPRINS: CENTENAR EMINESCU, CENTENAR CREANGĂ ■ INTELIGENȚA ROMÂNESCĂ ÎN ACȚIUNE (MEDICINA, CHIMIE, ELECTRONICĂ, COSMOS ETC.) ■ MIRACOLELE GENETICII ■ UN ALMANAH ÎN ALMANAH: „FLĂCĂRA FAMILIEI” ■ VINE CIRCUL! ■ CORRIDA - JURNAL LUSITAN ■ UN CALĂRET ÎN EPOCA ATOMULUI ■ SARACII ȚĂRILOR BOGATE ■ MARTE AȘTEAPTA OMUL ■ PORTRETE ȘI CONVORBIRI DESPRE ȘI CU: HENRIETTE DELAVRANCEA, ȘTEFAN ODOBLEJA, GHEORGHE TITEICA, IONEL FERNIC, ELVIRA GODEANU, PETRE GUSTI ■ CINE A SCRIS „DOINA LUI LUCACIU”? ■ ÎN CAUTAREA ȚĂRII ATLANȚILOR ■ TEATRU ■ CINEMA ■ MUZICĂ ■ ARTE PLASTICE ■ MODA ■ UMOR ■ CUVINTE ÎNCRUCIȘATE ■ 22 DE PAGINI DE SPORT ■ ROMANUL NOSTRU POLITIST: „MISTERUL DIN FOTOGRAFIE” ■ VARIA ■